

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за бакалаврською програмою професійного спрямування
«Податкова та митна справа»
на тему: «Митні платежі як складова доходів державного бюджету»

Виконавець:
студентка ФФБС, 42 гр
Багдасарова О. Ю.

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Слатвінська Марина Олександрівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Аналіз стягнення митних платежів та загалом розвитку митної системи України з часу здобуття незалежності свідчить про те, що її становлення відбувалося здебільшого стихійно - без належного наукового підґрунтя, чітко сформульованої стратегії чи тактики. Цей процес супроводжувався відсутністю комплексної державної програми розвитку митної сфери, що значною мірою пояснюється надзвичайно складними умовами, в яких опинилась країна після розпаду СРСР. Україна була змушена в стислі терміни сформувати власну митну систему, визначити її функції, інструменти й цілі, на відміну від більшості розвинених країн, де митна інфраструктура створювалася поступово, в умовах стабільного економічного середовища та розширення міжнародної торгівлі.

Попри складний старт, митна система України сьогодні виконує важливу фіскальну та регуляторну функцію, відіграючи ключову роль у забезпеченні економічної безпеки держави та формуванні доходів державного бюджету. Її ефективність безпосередньо впливає на реалізацію податкової політики, стабільність платіжного балансу, інтеграцію в міжнародну торгову систему та фінансову стійкість державного бюджету. Тому актуальним є запровадження системного, науково обґрунтованого підходу до підвищення фіскальної та регулюючої ролі митних платежів, що враховуватиме не лише чинні виклики, а й довгострокові перспективи соціально-економічного розвитку країни.

Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах сучасних глобальних потрясінь. Війна росії проти України, а до того - пандемія COVID-19, стали серйозними випробуваннями для митної сфери. Вони змусили переосмислити функціонування системи, орієнтувати її на гнучкість, мобільність та здатність до адаптації в умовах невизначеності. У таких обставинах критично важливим стає застосування сценарного планування, залучення додаткових ресурсів та запровадження нестандартних управлінських рішень.

На мою думку, Україні варто не лише враховувати напрацювання вітчизняних учених та практиків, але й активно адаптувати кращі міжнародні

практики - зокрема щодо диджиталізації митних процедур, прозорості адміністрування та ефективного контролю над трансграничними потоками товарів. Саме поєднання власного досвіду, наукового обґрунтування та стратегічного бачення дозволить створити сильну, ефективну та сучасну митну систему, здатну не лише реагувати на виклики, а й стати рушієм економічного зростання.

Питання теоретичного обґрунтування, а також практичних аспектів формування й вдосконалення митної системи України є предметом численних наукових досліджень, зокрема таких авторів, як Адамів М., Бабюк А., Бережнюк І., Бондаренко Є., Валігура В., Герчаківський С., Годованець О., Доротич С., Кекіш І., Ківалов С., Крисоватий А., Кунєв Ю., Кухтін Д., Мартинюк В., Мельник О., Пивовар Ю., Разумей М., Сідляр В., Тодощук А., Угрин В., Шевчук А. та інших дослідників. Їхній внесок у формування науково-методичних основ митної політики та митної системи є вагомим і безперечно заслуговує на увагу та подальший розвиток.

Разом із тим, стрімкі зміни у світовому економічному середовищі, геополітична нестабільність, збройні конфлікти, розвиток цифрових технологій та нові форми міжнародної торгівлі обумовлюють необхідність поглиблення досліджень у цій сфері. Сучасна митна система повинна відповідати не лише вимогам фіскальної ефективності, але й викликам безпеки, прозорості, цифровізації та сталого розвитку. А митні платежі мають зберегти свої позиції як ключові складові державного бюджету.

На мою думку, особливу увагу в майбутніх дослідженнях слід зосередити на питаннях адаптації митного регулювання до умов воєнного стану, розвитку електронного митного середовища, взаємодії з міжнародними митними структурами, запровадження ризик-орієнтованого підходу в адмініструванні та підвищення інституційної спроможності митних органів. Безперервне наукове переосмислення митної системи є ключем до формування сучасної, гнучкої й ефективної моделі митного управління, яка відповідатиме потребам національної безпеки, економічної стійкості та глобальної інтеграції України.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та

формуванні практичних рекомендацій щодо посилення фіскальної та регулюючої ролі митних платежів в доходах державного бюджету, виявленні сучасних тенденцій їх адміністрування в Україні та формуванні напрямів реформування з урахуванням глобалізаційних ризиків.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання:

- розкрито економічний зміст митних платежів як інструментів митної системи та джерел доходів бюджету;
- досліджено ризик-орієнтований підхід функціонування митної системи;
- проаналізовано фіскальну роль митних платежів в Україні;
- розкрито особливості функціонування митних платежів і митної системи України в умовах дії ризиків воєнного стану;
- досліджено зарубіжний досвід адміністрування митних платежів і функціонування митної системи та можливості їх адаптації до української практики;
- сформовано пріоритетні напрями удосконалення митної системи в Україні в частині посилення фіскальної та регулюючої ролі митних платежів.

Об'єктом дослідження є процес стягнення митних платежів та функціонування митної системи в умовах глобальних невизначеностей.

Предмет дослідження: фінансові відносини, що виникають в процесі стягнення митних платежів та функціонування митної системи в умовах глобалізаційних викликів.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались загальнонаукові методи дослідження, зокрема: аналізу та синтезу, індукції і дедукції, статистичних порівнянь, абстрагування, узагальнення, системний підхід.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний текст становить 69 сторінок і включає 5 таблиць, 20 рисунків. Список використаних джерел налічує 47 найменувань і розміщений на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі розкрито економічний зміст митних платежів як інструментів митної системи та ризик-орієнтований підхід функціонування митної системи.

У другому розділі здійснено аналіз фіскальної ролі митних платежів в Україні та проаналізовано особливості функціонування митних платежів і митної системи України в умовах дії ризиків воєнного стану.

У третьому розділі досліджено зарубіжний досвід адміністрування митних платежів і функціонування митної системи та можливості їх адаптації до української практики. Розкрито напрями удосконалення митної системи в Україні у частині митних платежів.

ВИСНОВКИ

У ході вивчення особливостей роботи митної системи в умовах глобалізаційних ризиків можна зробити такі ключові висновки:

1. Одними з ключових складових митної системи є митні платежі. Митні платежі - це обов'язкові податки та збори, що сплачуються при переміщенні товарів через митний кордон України, і справляння яких здебільшого покладено на митні органи з економічної точки зору митні платежі можна розглядати як фінансово-правовий інструмент, який охоплює як податкові, так і окремі неподаткові надходження, що формуються під час митного оформлення товарів. Їх ефективне адміністрування залежить від прозорості, законності, оперативності й технічної забезпеченості діяльності митних органів, які реалізують державну політику у сфері митного оподаткування. Сформовано бачення, що митні платежі - це визначені митним законодавством грошові внески, які стягуються під час переміщення товарів через митний кордон України, сутність, розмір і порядок сплати яких регламентуються митним та податковим законодавством. Основними завданнями митних платежів є захист національного товаровиробника та збільшення доходів державного бюджету України, що, у свою

чергу, сприяє розвитку економіки країни, формуванню її самостійності та збереженню національних особливостей внутрішнього ринку.

2. Ефективна митна система будь-якої держави сьогодні має базуватися на ризик-орієнтованому підході, враховуючи глобалізаційні загрози та використовуючи систему управління ризиками під час митних процедур. Вплив глобалізаційних ризиків призводить до необхідності змін у структурі та механізмах роботи митних органів, а впровадження системи управління ризиками сприяє підвищенню загальної ефективності митної діяльності.

3. Основним показником роботи митної системи є митні надходження, що залежать від економічної активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. За період з 2021 до 2023 року загальна сума надходжень до бюджету дещо знизилася (з 372,2 млрд грн до 364,4 млрд грн). Водночас, хоча надходження податку на додану вартість зменшуються, обсяги мита та акцизного податку мають тенденцію до зростання, що свідчить про певний розвиток окремих складових митної системи.

4. Воєнний стан в Україні викликав суттєві проблеми у сфері зовнішньоекономічної діяльності, серед яких - різке зниження експорту та імпорту через руйнування інфраструктури та логістичні труднощі, блокаду портів, а також зниження інвестиційної привабливості країни. Крім того, санкційні обмеження, введені Україною та іншими державами, ускладнюють торгівлю та зменшують приплив іноземних інвестицій.

5. Принципи організації митної системи України близькі до моделей Франції, Польщі та Німеччини, і саме їх слід брати за орієнтир при подальших митних реформах в Україні, особливо в контексті євроінтеграції. В контексті функціональної сутності митної системи важливо визначити пріоритетні напрямки її вдосконалення, які передбачають: підвищення оперативності, прозорості та недискримінаційності під час здійснення митних формальностей; - зниження витрат на митне оформлення продукції при експортно-імпортних операціях; забезпечення повної гармонізації українського митного законодавства з нормами ЄС; уніфікацію митних процедур з європейськими практиками;

зменшення бюрократії в процесі митного оформлення та оптимізацію митних платежів.

Для реалізації цих заходів необхідно застосувати певний інструментарій, що включає уніфікацію процедур ідентифікації та визначення митної вартості товарів, максимальну автоматизацію митних формальностей, активізацію надання статусу Авторизованого економічного оператора, удосконалення механізмів митного пост-аудиту та процедур захисту прав інтелектуальної власності, запровадження спільного транзиту, вдосконалення управління митними ризиками, поліпшення матеріального, майнового і програмно-технічного забезпечення пунктів пропуску, розвиток їх інфраструктури, а також покращення співпраці митних органів із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, іноземними митницями, іншими державними органами та міжнародними організаціями

6. Для удосконалення митних платежів та подальшого розвитку митної системи важливо зосередитись на таких пріоритетах: підвищення оперативності, прозорості та недискримінаційності митних процедур; зниження витрат на митне оформлення товарів при експортно-імпортних операціях; повна гармонізація митного законодавства України з європейськими нормами; уніфікація процедур відповідно до європейської практики; скорочення бюрократичних перешкод; а також оптимізація митних платежів.

АНОТАЦІЯ

Багдасарова О. Ю. «Митні платежі як складова доходів державного бюджету».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного спрямування «Податкова та митна справа». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

В роботі розкрито економічний зміст митних платежів як інструментів митної системи та ризик-орієнтований підхід функціонування митної системи.

Здійснено аналіз фіскальної ролі митних платежів в Україні та проаналізовано особливості функціонування митних платежів і митної системи України в умовах дії ризиків воєнного стану.

Досліджено зарубіжний досвід адміністрування митних платежів і функціонування митної системи та можливості їх адаптації до української

практики. Розкрито напрями удосконалення митної системи в Україні у частині митних платежів.

Ключові слова: *податок, мито, митні платежі, податок на додану вартість, акциз, бюджет, доходи.*

ANNOTATION

Bagdasarova O. “Customs payments as a component of state budget revenues”.

Qualification work for obtaining a bachelor’s degree in specialty 072 “Finance, banking and insurance” according to the educational program of the professional direction “Tax and customs”. – Odessa National Economic University. – Odesa, 2025.

The paper reveals the economic content of customs payments as instruments of the customs system and the risk-oriented approach to the functioning of the customs system.

The fiscal role of customs payments in Ukraine is analyzed and the peculiarities of the functioning of customs payments and the customs system of Ukraine under the risks of martial law are analyzed.

Foreign experience in the administration of customs payments and the functioning of the customs system and the possibilities of their adaptation to Ukrainian practice are studied. Directions for improving the customs system in Ukraine in terms of customs payments are revealed.

Key words: tax, duty, customs payments, value added tax, excise duty, budget, revenues.